

Katariina Jortikka

KUNNAN JA HYVINVONTIALUEEN VÄLINEN YHTEISTYÖ

Tapauskohteena Mänttä-Vilppulan kaupunki

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Tutkimussuunnitelma
Helmikuu 2024

Sisällys

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen tausta.....	1
1.2 Aiheen merkitys ja aikaisempi tutkimus	3
1.3 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävä	5
1.4 Tutkimuksen rakenne.....	7
2 TUTKIMUKSEN METODOLOGISET VALINNAT	8
2.1 Laadullinen tapaustutkimus	8
2.2 Tutkimuksen aineisto	9
2.3 Aineiston analysointi	10
2.4 Tutkimuksen kohdekaupunki Mänttä-Vilppula.....	11
3 TUTKIMUKSEN AIKATAULU	15
4 TULOKSET	16
5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	17
LÄHTEET	18
LIITTEET.....	23
LIITE 1: ALUSTAVA HAASTATTELURUNKO (KAUPUNKI)	23
LIITE 2: ALUSTAVA HAASTATTELURUNKO (ASiantuntijat)	24
LIITE 3: HAASTATTELUT	25

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Yksi Suomen historian merkittävimmistä hallinnollisista uudistuksista astui voimaan vuoden 2023 alusta, kun uudet hyvinvointialueet aloittivat toimintansa. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen kautta syntyneet hyvinvointialueet vaikuttavat vahvasti julkisen hallinnon toteutumiseen koko Suomessa, sillä ne vastaavat sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastuslaitosten toiminnasta ja hallinnosta. Hyvinvointialueet toimivat kuntien tavoin itsehallinnollisella tasolla ja ne jakavat keskenään samat asukkaat. Tämä asetelma on kuitenkin osaltaan haastava, sillä täysin uusina julkisen hallinnon toimijoina hyvinvointialueet vaikuttavat vahvasti muun muassa kuntien ja alueiden välisiin rooleihin, suhteisiin ja toimintaan.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden siirtyminen hyvinvointialueiden vastuulle muutti kuntien tehtäväkenttää merkittävästi. Kyseisten palveluiden järjestämisen sijaan kuntien tehtävänä on terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, mikä onkin myös kuntien ja hyvinvointialueiden välisen yhteistyön painopiste (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023). Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäksi kunnilla ja hyvinvointialueilla on runsaasti palveluja, jotka vaativat toimivaa yhteistyötä. Myös palveluja käyttävät asukkaat ovat hyvinvointialueen sisällä sijaitsevan kunnan kanssa yhteiset, joten ei ole täysin samantekevää, miten kunnat ja hyvinvointialueet toimivat keskenään.

On selvää, että kunnat ja hyvinvointialueet ovat toisilleen merkittäviä yhteistyökumppaneita. Ne määritellään juridisesti tasavertaisiksi toimijoiksi suhteessa toisiinsa, vaikka niille on määritelty lainsäädännössä omat tehtävänsä. Kuten yhteistyössä ylipäänsä, myös kuntien ja hyvinvointialueiden välisessä yhteistyössä onnistumiseen tarvitaan esimerkiksi yhteistä tahtotilaa, yhteisesti sovittuja menettelytapoja sekä erityisesti toimivaa tiedonkulkua. (Jurmu, Majava, Niemi, Pekola-Sjöblom & Sorvettula 2023, 5–6.) Vuoden 2024 alussa kunnat ja hyvinvointialueet ovat työskennelleet virallisesti yhteistyössä yhden vuoden ajan. Yhteistyö on siis varsin tuoretta, eikä sen toimivuudesta ole juurikaan olemassa tutkimustietoa. Hyvinvointialueet ovat kuitenkin vuoden aikana ehtineet aloittaa merkittävästi erilaisia uudistuksia, joiden toteuttamiseen myös kunnilla on näkemyksensä.

Pirkanmaalla Pirkanmaan hyvinvointialue (Pirha) toi kesällä 2023 julkisuuteen esityksen palveluverkon uudistamisesta Pirkanmaan hyvinvointialueen alueella. Uudistuksessa esitetään muun

muassa terveyskeskusten ja vuodeosastojen lakkauttamista eri puolilla Pirkanmaata, sekä erilaisten palveluiden keskittämistä isompiin toimipaikkoihin. Esitystä oli valmisteltu kevään ja kesän aikana hyvinvointialueen sisäisesti muun muassa hyvinvointialueen valiokunnissa ja jaostoissa helmikuussa 2023 hyväksytyyn strategiaan toimeenpano-ohjelman mukaisesti. Pirkanmaan aluevaltuuston 14.8.2023 hyväksymien palveluiden verkoston kehittämistä linjaavien yleisten periaatteiden 7. kohdan mukaan palveluverkkoa kehitetään laaja-alaisessa yhteistyössä. Tämä käsittää monialaisen yhteistyön kuntien, yhteistoiminta-alueen ja yliopistollisten hyvinvointialueiden kanssa palveluverkkoa suunniteltaessa. (Pirkanmaan hyvinvointialue 2023.) Pirkanmaalaiset kunnat ottivat kuitenkin uutiset esimerkiksi terveyskeskusten ja vuodeosastojen sulkemisista hyvin yllättyneinä vastaan, sillä esitetyjä asioita ei oltu hyvinvointialueen taholta käsitelty yhteistyössä kuntien kanssa ennen selvityksen lähtemistä kuulemiskierrokselle elokuussa 2023.

Palveluverkkouudistuksen sisältämät muutokset kunnissa toteutuviin palveluihin ovat merkittävät. Alkuperäisen esityksen mukaan esimerkiksi Itä-Pirkanmaalta suljettaisiin vuodeosastot lähivuosien aikana, jolloin noin 20 000 asukkaan väestöpohja jäisi ilman vuodeosastoa (Mänttä-Vilppulan kaupunki 2023). Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) tutkimusprofessori Seppo Koskinen on todennut Aamulehden (15.1.2022) haastattelussa, että hyvinvointialueiden toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä avainkysymys on alueiden väliset erot. Siinä missä Tampere ja sen kaupunkiseutu houkuttelee nuorta ja tervettä väestöä, on riski, että maaseudun kuntiin jää pitkälti vanhuksia, joilla terveysongelmia on laajemmin (Kalliosaari 2022). Itäinen Pirkanmaa on hyvin pitkälti maaseutumaista aluetta, jossa väestö ikääntyy ja vähenee. Tämän vuoksi kuntien ja hyvinvointialueen välinen yhteistyö korostuu entisestään.

Kunnallisalan kehittämissäätiön (KAKS) syksyllä 2023 kuntajohtajille teettämän kyselyn mukaan kuntien ja hyvinvointialueiden välisessä yhteistyössä on vielä paljon kehitettävää. Esimerkiksi hyvinvointialueiden uudistaessa palveluverkkojaan, vain kaksi prosenttia kuntajohtajista on katsonut, että heidän kuntaansa on kuultu täysin riittävästi. 5000–10000 asukkaan kunnissa noin 77 prosenttia vastanneista kuntajohtajista kokee, että kuuleminen on ollut jokseenkin tai täysin riittämätöntä. Hyvinvointialuelain 14 §:n mukaiset tavoitteet, kuten yhteistyön edellyttämä tiedonkulku ja yhteistyö hyvinvointialueen tavoitteiden asettamiseksi, toteutuvat reilusti yli 50 prosentin mielestä melko tai erittäin huonosti. Kaiken kaikkiaan kuntajohtajat arvioivat 64 prosenttisesti yhteistyön oman kunnan ja hyvinvointialueen välillä toteutuvan melko tai erittäin huonosti. 5000–10000 asukkaan kunnissa jopa 70 prosenttia kyselyyn vastanneista kuntajohtajista on antanut kielteisen arvion yhteistyön toimimisesta kaiken kaikkiaan. (Borg 2023.)

1.2 Aiheen merkitys ja aikaisempi tutkimus

On selvää, että yhteistyössä riittää vielä kehitettävää. Vaikka kunnat ja hyvinvointialueet määriteltäisiin keskenään juridisesti tasavertaisiksi toimijoiksi, käytännön työssä se ei kuitenkaan vielä täysin toteudu. Aiheen tärkeys on tunnistettu aihealueen tärkeiden toimijoiden osalta. Kuntaliiton ja Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy:n tekemän selvityksen mukaan kuntien edustajat kokevat yhteisiin tavoitteisiin ja toimintamalleihin perustuvan suunnitelmallisen yhteistyön toteutuvan vielä huonosti. Yhteistyötä hankaloittaa selkeästi määriteltyjen yhteistyön vastuuhenkilöiden puute. Selvityksessä esille nousi myös se, että monilla alueilla säännöllisiä tapaamisia on liian vähän. Kehitettävää löytyy myös yhteistyön avoimuudessa ja vuorovaikutteisudessa, joiden selvityksessä arvioitiin heikentyneen vuoden takaiseen kyselyyn verrattuna. (Kuntaliitto & Hyvil Oy 2023.) Toisaalta aihe on tunnistettu tärkeäksi Pirkanmaan hyvinvointialueen taholta, sillä Pirkanmaan hyvinvointialueen strategian toimeenpano-ohjelmassa vuosille 2023–2025 (Aluehallitus 14.2.2023, § 39) haasteeksi on tunnistettu tarve kuntayhteistyön säilymiselle ja strategiselle kehittämiselle.

Vaikka hyvinvointialueiden ja kuntien välinen yhteistyö on melko uudenlaista yhteistyötä, on sitä ehditty tutkimaan jo jonkin verran eri näkökulmista. Kuntaliitto ja Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy tekivät vuonna 2023 selvityksen, johon tässä tekstissä on viitattu jo aiemmin. Kyseisessä selvityksessä on tunnistettu hyvin vahvasti kuntien ja hyvinvointialueiden välisten roolien osittainen jäsentymättömyys sekä yhteisten asioiden ja yhteistyön paikkojen erilaisen hahmottamisen hankaluus. Esimerkkinä tästä toimii myös selvityksessä palveluverkkoihin ja palvelustrategioihin liittyvä työ, sillä kuntien osalta ne liittyvät hyvin vahvasti kuntien elinvoimaan. Vaikka yhteistyötä jo asian valmisteluvaiheessa pidetään kunnissa tärkeänä, voidaan esimerkiksi juuri palveluverkkoihin liittyvät asiat tunnistaa myös hyvin herkiksi asioiksi. Tämä voi olla yksi syy siihen, miksi hyvinvointialueet haluavat pitää kuntien osallistumisen pienenä palveluverkkojen valmisteluvaiheessa. (Jurmu ym. 2023, 10–11.)

Kuntaliiton ja Hyvil Oy:n selvityksen mukaan osassa kunnista koetaan, että ne eivät ole tasavertaisia toimijoita suhteessa hyvinvointialueeseen. Kokemuksen mukaan hyvinvointialue voi ”sanella asioita”. Asia on ongelmallinen, sillä kuntien ja hyvinvointialueiden tulisi toimia toistensa kanssa jo pelkästään yhteisten asukkaiden vuoksi saumattomassa ja tasa-arvoisessa yhteistyössä keskenään. Kuntaliiton ja Hyvil Oy:n selvityksen perusteella jopa 57 % 790:stä selvityksen kyselyyn vastanneesta kunta-alan henkilöstä kokee, että yhteisiin tavoitteisiin ja toimintamalleihin perustuva

yhteistyön suunnitelmallisuus sekä yhteinen tilannekuva ja tietopohja toteutuu huonosti. Myös yhteistyön avoimuuden, kumppanuuden ja vuorovaikutteisuuden toteutuu 48 % mielestä huonosti. (Jurmu ym. 2023, 16.)

Aiheesta on tehty myös joitakin pro gradu -tutkimuksia. Henna Koskelainen (2022) tutki pro gradu -tutkielmassaan kuntien ja sote-järjestöjen yhteistyötä ja havaitsi, että muuttuneen toimintaympäristön vuoksi kunnat ja sote-järjestöt kohtasivat haasteita yhteistyön eri osa-alueilla. Uudenlainen tilanne on kuitenkin mahdollistanut yhteistyöhön uudenlaisia mahdollisuuksia, sillä yhteistyötä on jouduttu uudessa toimintaympäristössä kehittämään erilaisista lähtökohdista. Koskelaisen mukaan kunnat ja sote-järjestöt hahmottavat hyvin toistensa tarpeellisuuden, joka saa aikaan toimijoiden välistä arvostusta ja kunnioitusta. Verkostossa toimiminen auttaa pitkäkestoisen kumppanuuden muodostumisessa, josta on hyötyä tasapuolisesti sekä kunnille että sote-järjestöille. Vaikka kuntien ja hyvinvointialueiden välinen suhde on erilainen verrattuna kuntiin ja sote-järjestöihin, on uudenlaisen yhteistyön konteksti kuitenkin läsnä myös kuntien ja hyvinvointialueiden välillä. On oletettavaa, että kuntien ja hyvinvointialueiden tunnistessa toistensa roolit ja aseman yhteistyössä, voi niidenkin välille muodostua tasapuolinen ja arvostava kumppanuus.

Sini Lehtonen (2023) puolestaan on tutkinut aihetta asukkaan osallisuuden ja roolien näkökulmasta hyvinvointialueen päätöksenteossa. Maisterintutkielman johtopäätöksissä todetaan, että pitääkseen kiinni laadukkaasta demokraattisesta yhteiskunnan kriteereistä, hyvinvointialueen tulisi tarjota aktiivisesti tietoa käsiteltävinä olevista asioista sekä tehdyistä päätöksistä. Tutkimuksessa oli havaittu, että hyvinvointialueiden tulisi pyrkiä mahdollistamaan asukkailleen erilaisia osallistumismahdollisuuksia ja tuoda heille myös näkyväksi ne rakenteet, joiden varaan edustuksellinen päätöksenteko on hyvinvointialueella rakennettu. Nämä havainnot ovat yhdistettävissä myös kuntien ja hyvinvointialueiden välisiin suhteisiin, sillä avoimen ja vuorovaikutteisen yhteistyösuhteen luominen molemminpuolisesti on etu sekä kunnille että hyvinvointialueille. Lehtosen maisterintutkielmassa tunnistettiin myös asukkailta löytyvä asiantuntijuus, jota hyvinvointialueet voisivat hyödyntää päätöksenteon tukena. On selvää, että myös kunnista voidaan löytää hyvinvointialueelle hyödyllistä asiantuntijätietoa. Vaikka sosiaali- ja terveysalan asiantuntijat ovat pitkälti siirtyneet kunnista hyvinvointialueiden palvelukseen, löytyy kunnista edelleen laajasti esimerkiksi talouden ja hallinnon asiantuntijoita. Näiden asiantuntemuksen hyödyntäminen voisi kasvattaa yhteistyön laatua sekä luottamuksen määrää kuntien ja hyvinvointialueiden välillä.

Hyvinvointialueiden ja kuntien välisestä suhteesta ollaan myös parhaillaan tekemässä uutta tutkimusta. Tampereen yliopiston toteuttamassa HALKO-hankkeessa tutkitaan parhaillaan hyvinvointialueuudistuksen muodostamaa uutta julkisen hallinnon kokonaisuutta. Pitkäkestoisella hankkeella on tarkoitus saada aikaan kattavaa seurantatietoa siitä, miten suhteet uuden hallinnollisen toimijan kanssa muodostuvat, jotta siitä voidaan jalostaa johtopäätöksiä sekä politiikkasuosituksia julkisen hallinnon eri toimintojen kehittämiseksi. Hankkeessa tutkitaan hyvinvointialueuudistuksen synnyttämää julkisen hallinnon, johtamisen ja ohjauksen kokonaisuutta. Siitä pyritään tunnistamaan uudistusta tukevia ja haittaavia tekijöitä, sekä siihen liittyviä jännitteitä. Hankkeen tavoitteena on saada aikaan uudistuksen etenemisen kokonaiskuva sekä konkreettisia julkisen hallinnon kokonaisuuden toimivuutta edistäviä toimenpide-ehdotuksia. (Tieto käyttöön 2023.)

Minna Zechner ja Marjo Romakkaniemi (2022) ovat Janus-lehden pääkirjoituksessaan todenneet, että hyvinvointialueet tulevat olemaan tutkijoille kultakaivos. Tulevia tutkimusaiheita on lukuisia, sillä täysin uudella hallinnan tasolla myös kysymykset ja ongelmat ovat uusia. Zechner ja Romakkaniemi (2022) nostavat kysymyksistä esille esimerkiksi uuden demokraattisen päätöksenteon järjestelmän luomisen, palveluiden integroinnin, työvoiman saatavuuden sekä niukkojen resurssien jakamisen. Tämän näkemyksen perusteella kuntien ja hyvinvointialueiden välistä yhteistyötä on mielekästä alkaa tutkia. Muut aiemmin esitellyt tutkimukset petaavat tälle ongelmalle tutkimusaukon, jota tällä tutkimuksella pyritään täyttämään.

1.3 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävä

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on ymmärtää, miten hyvinvointialueen ja kunnan välinen suhde ja yhteistyö on muotoutunut ensimmäisen virallisen yhteistyövuoden aikana. Tavoitteena on muodostaa käsitys siitä, millä tavoin yhteistyö kunnan ja hyvinvointialueen välillä on muodostunut, miten se on toteutunut ja miten sitä voidaan kehittää. Havaintoja pyritään saamaan myös hyvinvointialueen vaikutuksesta kunnan toimintaan. Yhteistyö kuntien ja hyvinvointialueen välillä on vielä uutta, mutta reilun vuoden ajan kestäneen yhteistyön perusteella onnistumisia ja kehityskohtia on kuitenkin mahdollista löytää. Tutkimus toteutetaan laadullisena tutkimuksena, jonka tapauskaupunkina toimii Mänttä-Vilppula.

Tutkimuksella voidaan saavuttaa sellaista tietoa, jonka kautta voidaan hahmottaa kunnan ja hyvinvointialueen välisen yhteistyösuhteen eri näkökulmia. Tutkimuksen kautta saavutettu tieto voi toimia tiedonlähteenä kunnille ja hyvinvointialueille niiden välisten suhteiden edistämiseksi, sillä kunnat ja hyvinvointialueet ovat toistensa tärkeimpiä yhteistyökumppaneita. Niiden välisellä saumattomalla ja toimivalla yhteistyöllä on siis suuri merkitys. Aihe on erittäin tärkeä ja ajankohtainen, sillä kuntien ja hyvinvointialueiden välinen yhteistyö on hyvin tuoreella pohjalla, joten sen kehittämistä on mielekästä pohtia. Todennäköisimmin kunnat ja hyvinvointialueet tulevat työskentelemään pitkälle tulevaisuuden yhteistyökumppaneina, joten tutkimus luo pohjaa jo tulevaisuuttakin silmällä pitäen. Seuraavaksi esitellään tutkimuskysymykset, joihin tällä tutkimuksella pyritään löytämään vastaus.

Tutkimuksen pääkysymys on: Miten yhteistyö toteutuu Mänttä-Vilppulan kaupungin ja Pirkanmaan hyvinvointialueen välillä?

Tutkimuksen alakysymyksiä ovat:

- Miten yhteistyötä voidaan kehittää?
- Miten hyvinvointialueen aloittaminen on vaikuttanut kaupungin toimintaan?

Tapaustutkimuksen luonteen vuoksi tutkimus keskittyy vain yhteen valittuun tapaukseen, eli Mänttä-Vilppulan kaupunkiin. Tutkimuksen pääkysymys ja sen alakysymykset liittyvät kuitenkin vahvasti myös Pirkanmaan hyvinvointialueeseen. Tämän vuoksi tutkimusta varten haastateltavat henkilöt liittyvät Mänttä-Vilppulan kaupungin lisäksi Pirkanmaan hyvinvointialueeseen, minkä lisäksi tutkimukseen pyritään saamaan asiantuntijahaastattelu esimerkiksi Kuntaliitosta.

Yhteistyötä ja sen kehittämistä olisi varmasti hyödyllistä tutkia muillakin hyvinvointialueilla, mutta tutkielman rajallisuuden vuoksi kohdealueeksi on järkevää rajata tietty maantieteellinen alue, jossa toimijat ovat varmasti yhteistyössä keskenään. Toisaalta Pirkanmaan hyvinvointialueen toiminta itselle läheisen kaupungin kanssa herättää henkilökohtaista mielenkiintoa aiheeseen. Henkilökohtainen motivaatio tutkittavaan aiheeseen edistää tutkielman valmistumista, minkä vuoksi rajaus itselle läheiseen alueeseen on perusteltu.

Vaikka kyseessä on tapaustutkimus, voivat tulokset kuitenkin olla hyödynnettävissä Pirkanmaan lisäksi muillakin hyvinvointialueilla. Tapaustutkimuksen tavoitteena ei lähtökohtaisesti ole laajat

yleistyksen vaana se, että tutkimuskohteesta pystytään luomaan mahdollisimman havainnollinen ja tarkka kokonaisuus. Tällaisen kokonaisuuden kautta on mahdollista oppia käsiteltävästä ilmiöstä jotain uutta, jota voidaan mahdollisesti soveltaa muihin samankaltaisiin yhteyksiin. (Vuori, ei julkaisuvuotta.) Kuten aiemmin on todettu, tutkimuksen tavoitteena on selvittää niitä tekijöitä, joilla yhteistyötä ja sen toimivuutta voidaan kehittää hyvinvointialueen ja kaupungin välillä. Jokaisella hyvinvointialueella kunnat ja hyvinvointialueorganisaatio ovat väistämättä yhteistyössä keskenään, joten tutkimuksen tulokset voivat palvella Pirkanmaan lisäksi muitakin hyvinvointialueita ja kuntia.

Tutkimuksen avainsanoja ovat Mänttä-Vilppula, hyvinvointialue, Pirkanmaa, vuorovaikutus, yhteistyö, kehittäminen.

1.4 Tutkimuksen rakenne

Tutkimus etenee tutkimusta pohjustavasta johdanto-osuudesta kohti tutkielman teoreettista viitekehystä, jossa avataan aiheeseen liittyvää aiempaa tutkimusta sekä muuta jo olemassa olevaa tietoa. Viitekehysten tarkoituksena on asemoida tämä tutkimus osaksi aiheen muuta tutkimusta, jotta voidaan hahmottaa se tutkimusaukko, joka tällä tutkimuksella pyritään täyttämään. Viitekehys rakentuu kolmeen osa-alueeseen. Ensimmäinen osa-alue avaa hallinnonuudistuksia, niiden taustaa sekä hyvinvointialueen ja kunnan välisen suhteen muodostumista. Toinen osa-alue käsittelee hallintoparadigman ja demokratian muutosta sekä verkostohallintaa, jota voidaan pitää hyvin läheisenä ilmiönä kuntien ja hyvinvointialueen suhteelle. Kolmas osa-alue hahmottaa yhteistyötä ja sen ilmentymistä hallinnossa. Onnistuessaan viitekehys muodostaa tukevan pohjan sekä tutkijalle että lukijalle aiheen ymmärtämiseen sekä tutkimuksen kautta nousevan uuden tiedon syntymiseen.

Viides luku keskittyy tutkimuksen metodologisiin valintoihin. Kuudennessa luvussa tullaan esittelemään haastatteluista muodostuneet tutkimustulokset, joita pohditaan vielä seitsemännessä luvussa peilaamalla niitä tutkimuskysymyksiin. Kyseisen luvun tarkoituksena on tarkastella tutkimustulosten kykyä vastata asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Seitsemännessä luvussa tehdään myös johtopäätökset pohtimalla tutkimuksen tuloksia suhteessa asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Luvun lopussa tullaan vielä pohtimaan mahdollisia jatkotutkimusaiheita sekä tehdyn tutkielman eettisiä seikkoja.

2 TUTKIMUKSEN METODOLOGISET VALINNAT

Tässä luvussa avataan tutkimukseen valittuja metodologisia valintoja. Luvussa esitellään erikseen tutkimukseen valittu tutkimusote, tutkimusaineiston keräämisen metodi sekä aineiston analyysitapa. Viimeisenä esitellään tutkimuksen kohdekaupunki Mänttä-Vilppula ja perustellaan syyt, miksi juuri kyseinen kaupunki on valikoitunut tämän tutkimuksen tapauskohteeksi.

2.1 Laadullinen tapaustutkimus

Tämä tutkimus on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Laadulliselle tutkimukselle ominaista on tutkittavan kohteen mahdollisimman kokonaisvaltainen kuvaaminen, jonka kautta pyritään löytämään tai paljastamaan tosiasioita (Hirsjärvi, Hurme & Sajavaara 2009, 161). Tutkittavan kohteen kokonaisvaltaiseen kuvaamiseen kuuluu erilaisten merkitysten ja ymmärrysten luominen tutkittavana olevasta asiasta. Tämän tutkimuksen toteutustavaksi on valittu laadullinen tutkimus, sillä tutkimuksen tavoitteena on löytää ja ymmärtää niitä tosiasioita, jotka liittyvät kunnan ja hyvinvointialueen väliseen yhteistyöhön ja sen kehittämiseen.

Laadullinen tutkimus on tutkimustyyppiltään empiiristä tutkimusta, jossa suositetaan empiirisiä aineistoja, kuten tekstejä, haastatteluja ja keskusteluja. Aineistoja tulkitaan osana tutkimuksen kontekstia, eikä niitä pyritä irrottamaan toisistaan. Tutkijan on kuitenkin hyväksyttävä, ettei tutkimustuloksista voi esimerkiksi nostaa suoria syy-seuraus -suhteita, vaan tulokset kietoutuvat toisiinsa eri tavoin. Tästä syystä laadullista tutkimusta kuvaa myös analyysivetoisuus, sillä tutkimuksen tulokset nousevat suoraan aineistosta. (Juhila, ei julkaisuvuotta.) Laadullisessa tutkimuksessa tutkija ei siis voi itse ohjailla tulosten muodostumista omien käsitystensä mukaisesti, vaan aineistoa tulkitaan suoraan siitä itsestään nousevien asioiden kautta.

Kvantitatiiviseen eli määrälliseen tutkimusotteeseen verrattuna kvalitatiivinen tutkimus pyrkii ymmärtämään erilaisten toimijoiden näkökulmia ja muodostamaan niistä tulkintoja sen sijaan, että se pyrkisi yleistämään ja ennustamaan asioita (Hirsjärvi & Hurme 2008, 22). Laadullista tutkimusta kuvaa myös hypoteesittomuus, joka tarkoittaa, että tutkijalla ei ole ennakkoon luotuja olettamuksia tutkimuskohteesta tai tutkimuksen tuloksista. Huomattavaa on, että tehtyihin havaintoihin nivoutuu tutkijan aiempia kokemuksia, mutta niistä ei kuitenkaan voida muodostaa tutkimusta rajaavia asetelmia. (Eskola & Suoranta 1998, 19.) Myös nämä seikat pohjustavat kvalitatiivisen tutkimusotteen valintaa tämän tutkimuksen kohdalla. Hyvinvointialueet ja kunnat ovat tehneet

keskenään vasta hyvin vähän aikaa yhteistyötä, jolloin tähän mennessä tehtyjä havaintoja ei voida yleistää.

2.2 Tutkimuksen aineisto

Tämän tutkimuksen aineisto perustuu haastatteluihin. Haastattelut toteutetaan aineiston helpomman jatkokäsittelyn vuoksi ensisijaisesti etähaastatteluina. Tarkoituksena on hyödyntää puolistrukturoitua teemahaastattelua, sillä tällöin haastattelussa on jouston varaa esimerkiksi silloin, jos tietystä aiheesta syntyy luontevaa ja avointa keskustelua enemmän kuin jostakin toisesta.

Laadullisessa tutkimuksessa suositaan ihmisen hyödyntämistä tiedon keruun välineenä, minkä vuoksi haastattelujen valitseminen aineistonkeruumenetelmäksi tukee tähän tutkimukseen valittua laadullista tutkimusotetta. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 164) ovat todenneet, että juuri esimerkiksi teemahaastattelu mahdollistaa tutkittavien näkökulmien sekä heidän ”äänensä” esiin nousemisen. Tässä tutkimuksessa tavoitteena on löytää haastateltavien näkökulmista ja vastauksista sellaisia havaintoja, joista voidaan muodostaa tietoa hyvinvointialueiden ja kuntien välisen yhteistyön nykytilasta ja kehityskohdista. Haastateltaviksi pyritään löytämään 8–10 henkilöä, joista esimerkiksi neljä olisi kunnan edustajia, kolme olisi hyvinvointialueen edustajia sekä yksi tai kaksi olisi asiantuntijoita. Monipuolisen ja laadukkaan aineiston keräämiseksi haastatteluja on tärkeää saada useammalta taholta.

Erilaiset asiantuntijahaastattelut mahdollistavat sellaisen tiedon saannin, jota ei tavallisella maallikolla ole. Yhteiskunnalliset ilmiöt ja ongelmat ovat usein sellaisia, joita ei voida yksiselitteisesti ratkaista, vaan niihin vaaditaan useista eri näkökulmista kumpuavaa tietoa ja osaamista. Tällaista tietoa ja osaamista on asiantuntijoilla, jotka omaavat erityistä ymmärrystä tutkittavasta aiheesta. (Hyvärinen, Nikander & Ruusuvuori 2017, 215–216.)

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 205–206) ovat teoksessaan esittäneet perusteita sille, miksi tutkijat valitsevat haastattelun aineistonkeruumenetelmäksi. Haastattelu valitaan usein siksi, että ihminen toimii haastattelun kautta tutkimuksessa uusia merkityksiä luovana osapuolena. Uudet merkitykset voivat toimia apuna tilanteessa, jossa tutkimuksen kohteena on vähän tutkittu ja kartoitettu alue, jolloin tutkijan on hyvin vaikea aavistaa vastausten suuntia. Haastattelulla voidaan saada aikaan myös selventäviä ja syventäviä vastauksia, jolloin haastateltavaa voi pyytää esimerkiksi

perustelemaan kantansa tai hänelle voidaan esittää lisäkysymyksiä tarpeen vaatiessa. Tämä voidaan katsoa haastattelun erityiseksi eduksi, sillä haastattelun aikana aineiston keräämistä voidaan säädellä joustavasti haastattelutilanteen ja haastateltavien henkilöiden mukaan – haastattelussa esiintyviä ja kysymyksiä voidaan järjestellä ja painottaa eri tavalla.

Haastattelun tyyppi tulee olemaan puolistrukturoitu teemahaastattelu. Teemahaastattelu on avoimen ja lomakehaastattelun välimuoto, jossa on tyypillistä, että aihepiirit eli tema-alueet ovat tiedossa, mutta esimerkiksi kysymysten tarkka järjestys puuttuu (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 208). Puolistrukturoidun menetelmän ajatus onkin se, osa haastattelun osa-alueista on lukkoon lyöty, mutta ei kaikkia (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47). Puolistrukturoitu haastattelu mahdollistaa haastattelutilanteen etenemisen haastateltavan vastausten perusteella, jolloin tietyissä aihealueissa voidaan viipyä kauemmin ja esittää niistä tarvittaessa myös lisäkysymyksiä. Haastattelun voisi mahdollisesti suorittaa myös täysin strukturoituna haastatteluna, mutta tällöin esimerkiksi kysymysten määrä ja esittämisjärjestys on ennalta määrätty, eikä se välttämättä palvelisi tutkimusta. Samoin myös avoin haastattelu voisi monimutkaistaa kerättävää aineistoa, sillä mikäli haastatteluissa ei hyödynnetä lähtökohtaisesti samankaltaista pohjaa, voivat haastatteluista saatavat vastaukset poiketa huomattavasti toisistaan.

Tässä tutkimuksessa tavoitteena on saada aikaan ymmärrys kunnan ja hyvinvointialueen välisestä yhteistyöstä ja sen kehittämisestä. Tämän tavoitteen toteuttamiseksi haastattelut toimivat parhaiten aineiston kerryttämisen menetelmänä, sillä haastattelut mahdollistavat asioiden laajemman kuvaamisen verrattuna esimerkiksi kyselytutkimukseen. Haastatteluiden lisäksi tässä tapaustutkimuksessa taustamateriaalina toimivat erilaiset Mänttä-Vilppulan kaupunkiin ja Pirkanmaan hyvinvointialueeseen liittyvät asiakirjat, mutta ne eivät vaikuta suoraan haastatteluaineiston perusteella tehtävään analyysiin. Asiakirjat toimivat tutkimusongelmaan vastaamisen tukena, jotta esimerkiksi haastattelurungosta voidaan laatia toimiva.

2.3 Aineiston analysointi

Tässä tutkimuksessa aineiston analyysi tullaan suorittamaan aineistolähtöisenä sisällönanalyysinä. Tuomi ja Sarajärvi (2018, 108) ovat todenneet, että aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aiemmilla tiedoilla, teorioilla tai havainnoilla ei tulisi olla vaikutusta analyysiin, sen suorittamiseen tai sen lopulliseen tulokseen. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä olennaisinta on, että kyseisellä

menetelmällä analyysin lopputuloksen tulee syntyä suoraan aineistosta. Tämä tutkimus ei perustu tai ohjautu jostakin tietystä teoriasta, minkä vuoksi sisältöön pohjautuva analyysimenetelmä on mielekäs valinta. Tavoitteena on pyrkiä löytämään vastaukset tutkimuskysymykseen ja sen alakysymyksiin suoraan aineistosta.

Induktiivisessa eli aineistolähtöisessä analyysimenetelmässä tyypillistä on, että tutkija pyrkii paljastamaan odottamattomia seikkoja. Jotta tähän tavoitteeseen päästään, aineistoa tulee tulkita monitahoisesti ja yksityiskohtaisesti. Teorian tai hypoteesien testaaminen ei tällöin sovellu tutkimukseen, sillä niihin liittyy aina jonkinlaisia ennako-odotuksia. Asioiden tärkeydestä päättäminen ei siten ole tutkijan vallassa, vaan ne nousevat suoraan aineistosta. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2009, 164.) Tässä tutkimuksessa tavoitteena on löytää sellaisia asioita, jotka nousevat esille haastateltavien omien havaintojen ja ajatusten perusteella. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi tukee parhaiten tätä tavoitetta, sillä kuntien ja hyvinvointialueiden välinen yhteistyö on niin tuoretta, ettei siitä ole olemassa paljoa esimerkiksi kokemusperäistä tutkimustietoa.

Miles ja Huberman (1994) ovat kuvanneet induktiivisen eli aineistolähtöisen analyysin kolmivaiheisena prosessina, johon kuuluvat aineiston redusointi, klusterointi ja abstrahointi. Ensimmäinen vaihe on pelkistäminen eli redusointi, jossa aineisto niin sanotusti siistitään, eli siitä karsitaan kaikki sellainen tieto, joka on tutkimuksen kannalta epäoleennaista. Kun aineistosta on siistitty pois epäoleennainen tieto, siitä on helpommin kerättävissä pelkistetyt ilmaukset. Pelkistetyt ilmaukset luovat pohjan toiselle vaiheelle, jossa ryhmitellään eli klusteroidaan samankaltaiset pelkistetyt ilmaukset. Toisiinsa liittyvät käsitteet yhdistellään alaluokiksi, joita yhdistelemällä voidaan muodostaa yläluokkia. Yläluokkia yhdistelemällä muodostetaan pääluokkia, jotka nimetään aineiston pohjalta ilmiötä kuvaavaksi. Pääluokkien tulee olla yhdistettävissä tutkimustehtävään, sillä kolmannessa vaiheessa eli abstrahoinnissa aineistosta muodostetaan tutkimuksen kannalta oleellisia teoreettisia käsitteitä. Abstrahoinnin kautta pyritään luomaan tieteellistä tulkintaa tutkittavasta kohteesta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122–125.)

2.4 Tutkimuksen kohdekaupunki Mänttä-Vilppula

Tämä tutkimus on laadullinen tapaustutkimus, jonka kohteeksi valikoitui Mänttä-Vilppulan kaupunki. Tapaustutkimus (eng. case study) on laadullisen tutkimuksen muoto, jossa tutkimusasetelma rakennetaan joko tiettyjen valikoitujen tapausten joukon tai yhden tutkittavaa

ilmiötä edustavan tapauksen varaan. Tutkimuksen kohteena voi olla esimerkiksi organisaatio, ryhmä tai prosessi. Tutkijan analyttisen ajattelun tuloksena muodostunut kohdetapaus on rajattava ja tarkennettava, jotta siitä voidaan saada aikaan hedelmällistä tietoa. Rajaaminen tekee myös tapauksesta tapauksen laajemman ilmiön sijaan. Tutkijan on siis pystyttävä perustelevaan, mihin ilmiöön ja kontekstiin tutkittava tapaus liittyy. (Vuori, ei julkaisuvuotta.)

Mänttä-Vilppulan kaupunki on noin 9300 asukkaan kaupunki Koillis-Pirkanmaalla, noin 90 kilometrin päässä Tampereelta ja Jyväskylästä. Kaupunki tunnetaan laajasti myös nimellä Taidekaupunki, sillä kaupungissa sijaitsevat Serlachius-museot Gustaf ja Gösta. Museoiden lisäksi kaupungissa järjestetään etenkin kesäisin runsaasti taide- ja kulttuuritapahtumia, joista tunnetuimpia ovat muun muassa Mäntän Musiikkijuhlat, Kuvataideviikot ja Mänttä Food Festival. (Mänttä-Vilppulan kaupunki 2024.)

Kuvio 1: Mänttä-Vilppulan sijainti Pirkanmaalla. (Kartta © Maanmittauslaitos)

Mänttä-Vilppulan kaupunki valikoitui tutkimuskohteeksi, sillä Mänttä-Vilppulan kaupunki on yksi niistä Pirkanmaan kunnista, joissa Pirkanmaan hyvinvointialueen palveluverkkouudistuksen

perusteella sosiaali- ja terveystalvaeluiden palvelutasoa alennetaan. Muiden Pirkanmaan kuntien lailla tieto palveluverkkouudistuksesta tuli Mänttä-Vilppulalle yllätyksenä, sillä Pirkanmaan hyvinvointialue ei varannut kunnille mahdollisuutta antaa lausuntoja palveluverkkouudistuksesta ennen sen tuloa julkisuuteen. Palveluverkkouudistuksen mukanaan tuoma uudenlainen asetelma on kuitenkin haastava Mänttä-Vilppulan kaltaiselle kunnalle, minkä vuoksi kunnan ja hyvinvointialueen välisen yhteistyön ja sen toteutumisen tutkiminen on mielenkiintoista.

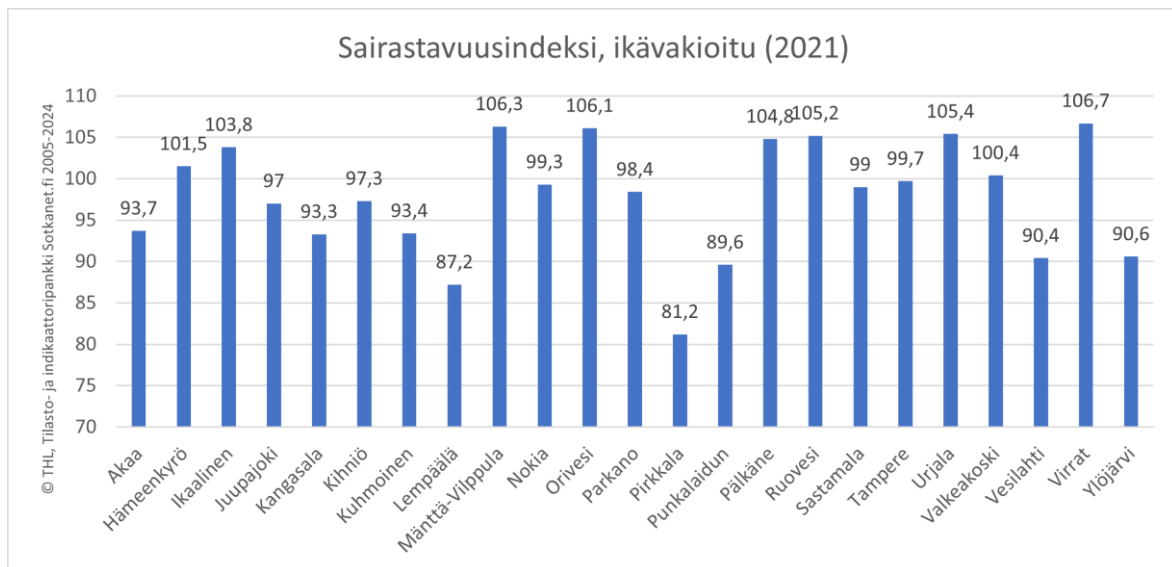
Lähtökohtaisesti jo hallintolain 31 § mukaan viranomaisella on selvittämisvelvollisuus, jonka mukaan viranomaisen tulee huolehtia asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisua varten tarpeelliset tiedot ja selvitykset. Hallintolain 34 § koskee puolestaan asianosaisen kuulemistä, jonka mukaan asianosaiselle tulee ennen asian ratkaisemista varata tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta sekä antaa selitys sellaisista vaatimuksista ja selvityksistä, joilla voi olla vaikutusta asian ratkaisuun. Hallintolain 2 § mukaan hallintolaki koskee kokonaisuudessaan myös hyvinvointialueita, jolloin niiden tulee huolehtia selvitysten ja kuulemisten hankkimisesta. Käytännössä edellä mainitut asiat lukeutuvat yhteistyössä merkittävän tärkeään vuorovaikutukseen, joka on jäänyt palveluverkkouudistuksen tapauksessa kyseenalaiseen asemaan.

Mänttä-Vilppula joutuu kohtaamaan reuna-alueiden kunnille ominaisia haasteita, joihin myös palveluverkkouudistuksella on vaikutusta. Kaupunki sijaitsee maantieteellisesti etäällä Pirkanmaan maakunnan keskuksesta Tampereesta. Kuvioista 1 on havaittavissa, että vaikka linnuntietä Mänttä-Vilppulasta Tampereen pohjoisrajalle on verrattain lyhyt matka, on kuitenkin todellisuudessa matka maanteitse Tampereen keskusta tai esimerkiksi Tays Keskussairaalan ensiapuun Acutaan lähemmäs 100 kilometriä. Julkista liikennettä kaupungin alueella liikkuu hyvin vähän, joten alueen väestön liikkuminen nojaa vahvasti yksityisautoiluun. Palveluiden siirtyminen kauemmas oman kunnan alueelta heikentää palveluiden saavutettavuutta sekä lisää palveluita käyttävien matkakustannuksia ja ajallisia menetyksiä.

Palveluverkkouudistuksen kaltaisilla suunnitelmissa on merkittävä vaikutus Mänttä-Vilppulan kaupunkiin, sillä kaikki muutokset heijastuvat kunnan toimintaan. Tulevaisuudessa mahdolliset pitkät etäisyydet tiettyjen sosiaali- ja terveystalvaeluiden pariin voi heikentää kaupungin veto- ja pitovoimaa, mikä saattaa heijastua entisestään ikääntyvään ja väestöltään pienenevään kaupunkiin. Kaupunki kärsii muuttotappiosta, ja esimerkiksi vuonna 2022 Mänttä-Vilppula hävisi kuntien välisessä muutoissa 111 henkilön verran. (Tilastokeskus 2024.) Vaikka tietyt sosiaali- ja

terveyspalvelut eivät itsessään toimisi ihmisten syinä muuttaa paikkakunnalle, voidaan niillä katsoa olevan merkittävä vaikutus kilpailussa eri kuntien välillä.

Mänttä-Vilppulan väestö ikääntyy, sillä vuonna 2022 yli 64-vuotiaiden osuus kaupungin väestöstä oli 37,5 prosenttia, verrattuna koko maan 23,3 prosenttiin (Tilastokeskus 2024). Ikääntyvä väestö nostaa alueen palvelutarvetta, jolloin palvelutason laskeminen voi koitua kunnan asukkaiden kannalta ongelmalliseksi. Mänttä-Vilppulan kaupungin palvelutarve erityisesti terveyspalveluiden osalta on jo valmiiksi korkea, sillä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) kansallisen terveysindeksin mukaan Mänttä-Vilppulan sairastavuusindeksi on ollut vuonna 2021 Pirkanmaan korkeimpia: koko Suomen keskitason ollessa 100, Mänttä-Vilppulan indeksi on 106,1 (Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet 2024). Kuvio 2 kuvastaa Pirkanmaan maakunnan tilannetta vuonna 2021.

Kuvio 2. Sairastavuusindeksi Pirkanmaalla vuonna 2021.

Edellä mainitut asiat vahvistavat yhteistyön ja sen toimivuuden merkitystä kunnan ja hyvinvointialueen välillä. On siis perusteltua selvittää, millaisia vaikutuksia hyvinvointialueen toiminnalla on ollut Mänttä-Vilppulan kaupungille sen ensimmäisen toimintavuoden aikana. Vaikka yhteistyö on vielä tuoretta, siitä on kuitenkin todennäköisesti mahdollista löytää asioita, joissa on onnistuttu sekä asioita, joissa toimintaa voidaan kehittää. Tapaustutkimukselle olennaisesti tämän tutkimuksen tavoitteena ei ole laajat yleistykset. Tavoitteena on, että tutkimuskohteesta saadaan luotua mahdollisimman tarkka ja havainnollinen kokonaisuus. Mikäli tavoitteessa onnistutaan, tutkimus tarjoaa mahdollisuuden oppia käsiteltävästä ilmiöstä uutta sekä soveltaa tietoa myös muihin yhteyksiin (Vuori, ei julkaisuvuotta).

3 TUTKIMUKSEN AIKATAULU

Tutkimus on helmikuussa 2024 hyvässä vauhdissa. Tavoite on, että helmikuun loppuun mennessä tutkimuksen teoreettinen viitekehys on pääpiirteittäin valmis. Haastatteluiden tavoiteltu ajankohta on maaliskuun alkupuoli, jotta aineiston analysoinnille ja tulosten auki kirjoittamiselle jää riittävästi aikaa. Tutkimuksen on määrä valmistua kesään 2024 mennessä.

4 TULOKSET

Tässä luvussa tullaan esittelemään aineiston analyysistä syntyneet tutkimustulokset.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tässä luvussa tiivistetään tutkimustulokset, vastataan tutkimuskysymyksiin sekä pohditaan aihetta tutkimustuloksiin heijastaen.

5.1 Johtopäätökset

5.2 Pohdinta

5.3 Tulosten luotettavuus ja jatkotutkimusaiheet

LÄHTEET

- Ahonen, E., Ahopelto, M., Heikkinen, M., Huovinen-Tervo, M., Pekkala, T. & Tolonen, E. (2021). *Sote-sopan keittokirja – Sote-uudistuksen taustatekijät ja käännekohdat*. Kunnallisalan kehittämissäätiön julkaisu nro 45.
- Airaksinen, J. (2009). *Hankala hallintouudistus*. Akateeminen väitöskirja, Acta Universitatis Tamperensis 1397. Tampereen Yliopistopaino Oy: Juvenes Print.
- Anttiroiko, A-V., Haveri, A., Karhu, V., Ryyänen A. & Siitoinen, P. (2007). *Kuntien toiminta, johtaminen ja hallintasuhteet*. 3. uudistettu painos. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy: Juvenes Print.
- Averio, P., Koskinen, A. & Laesterä E. (2019). *Kuntien talous ja rahoitus*. Kunnallisalan kehittämissäätiön erillisjulkaisu. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Borg, S. (2023). *Kuntajohtajat kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyöstä*. Kunnallisalan kehittämissäätiön julkaisu nro 64.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Hakari, K. (2013). *Uusi julkinen hallinta – kuntien hallintouudistusten kolmas aalto? Tutkimus Tampereen toimintamallista*. Acta Universitatis; 1871. Tampere: Tampere University Press.
- Hallintolaki 434/2003.
- Harisalo, R. (2021). *Organisaatioteoriat*. 2., uudistettu ja täydennetty laitos vuonna 2008 ilmestyneestä ensimmäisestä laitoksesta. Helsinki: Tietosanoma.
- Haveri, A. & Airaksinen, J. (2012). Uudelleenskaalaus kunta- ja palvelurakenteissa. Teoksessa Anttonen, A., Haveri, A., Lehto, J. & Palukka, H. (toim.) *Julkisen ja yksityisen rajalla – Julkisen palvelun muutos* (s. 305–334). Tampereen Yliopistopaino Oy: Juvenes Print.
- Haveri, A. & Majoinen, K. (2017). Miten tähän on tultu? Kunnallishallinnon muutos polkuriippuvana ja evolutionäärisenä kehityksenä. Teoksessa Nyholm, I., Haveri, A., Majoinen, K. & Pekola-Sjöblom, M. (toim.) *Tulevaisuuden kunta* (s. 42–55). Suomen Kuntaliiton julkaisuja, Acta 264. Helsinki: Kuntatalon paino.
- Haveri, A. (1997). *Aluehallinto muutoksessa. Tutkimus aluehallinnon uudistusten vaikutuksesta*. Tampereen yliopisto: Hallintotieteiden laitos.

- Haveri, A., Majoinen, K. & Jäntti, A. (2009). Haastava kuntajohtaminen: moniarvoisuus, monimutkaisuus ja hallinta. Teoksessa Haveri, A., Majoinen, K. & Jäntti, A. (toim.) *Haastava kuntajohtaminen* (s. 26–42). Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Haveri, A. & Pehk, T. (2008). *Verkostokunta johtamisen ja demokratian haasteena*. Tampereen yliopistopaino: Juvenes Print.
- Heuru, K. (1995). *Uusi kuntalaki*. Helsinki: Painatuskeskus Oy.
- Heuru, K. (2001). *Itsehallinnon aika*. Kunnallisan alan kehittämissäätiön Polemia-sarjan julkaisu nro 40. Vammala: Vammalan kirjapaino.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2008). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvoori, J. (2017). *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino.
- Juhila, K. (ei julkaisuvuotta). Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa Vuori, J. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Haettu osoitteesta <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/> 31.1.2023.
- Jurmu, L. (2021). *Millaisella asiantuntijuudella tulevaisuuden kunta rakennetaan?* Akateeminen väitöskirja, Tampereen yliopiston väitöskirjat 399. Punamusta Oy: Yliopistopaino, Joensuu.
- Jurmu, L., Majava, J., Niemi, S., Pekola-Sjöblom, M. & Sorvettula J. (2023). Kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyön tilanne – Kunta- ja aluekierroksen raportti 2023. Suomen Kuntaliitto: Helsinki. Haettu osoitteesta https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Aluejakuntakierros_Raportti2023.pdf 31.10.2023.
- Juuti, P. (2013). *Jaetun johtajuuden taito*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Juuti, P. (2016). *Johtamisen kehittäminen*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Jäntti, A. (2016). *Kunta, muutos ja kuntamuutos*. Akateeminen väitöskirja, Acta Universitatis Tamperensis 2215. Suomen Yliopistopaino Oy: Juvenes Print.
- Jäntti, A. (2017). Kunta on elämisen edellytyksiä luova itsehallinnollinen paikallisyhteisö. *Hallinnon tutkimus*. Vol 36 (2), s. 141–144.

- Jääntti, A., Airaksinen, J. & Haveri, A. (2018). Institutional Participation as a Question of Legitimacy in Structural Reforms. *Lex Localis – Journal of local self-government*. Vol. 16, issue 2, pp. 249–269. DOI:10.4335/16.2.249-269(2018)
- Kalliosaari, K. (2022). Tässä ovat Pirkanmaan terveimmät ja sairaimmat kunnat – Katso, kuinka paljon omassa kunnassasi käytetään nyt rahaa sosiaali- ja terveystalvueluihin. *Aamulehti* 15.1.2022, Pirkanmaa.
- Koskelainen, H. (2022). *Hyvinkään kaupungin ja hyvinkääläisten sote-yhdistysten yhteistyön nykytilanne ja tulevaisuus*. Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto.
- Kuntalaki 410/2015.
- Kurkela, K. (2022). *Demokratian murros ja kuntien avautuva hallinta*. Akateeminen väitöskirja, Tampereen yliopiston väitöskirjat 661. Punamusta Oy: Yliopistopaino, Joensuu 2022.
- Laki hyvinvointialueesta 29.6.2021/611.
- Lehtonen, S. (2023). *Asukkaan osallisuus ja roolit hyvinvointialueen päätöksenteossa*. Maisterintutkielma, Jyväskylän yliopisto.
- Leppänen, P., Sorvettula, J. & Valli-Lintu, A. (2023). *Hyvinvointialue: Järjestäminen, hallinto ja talous*. Helsinki: Alma Talent.
- Mänttä-Vilppulan kaupunki (2023). Mänttä-Vilppulan kaupunginhallituksen kannanotto Pirkanmaan hyvinvointialueen palveluverkkoselvitykseen. Haettu osoitteesta <https://www.pirha.fi/paatokseteko/palveluverkko/palveluverkkoa-koskevat-kannanotot> 14.2.2024.
- Mänttä-Vilppulan kaupunki (2024). Tietoa kaupungista. Haettu osoitteesta <https://www.manttavilppula.fi/kaupunkipalvelut/tietoa-kaupungista/> 14.2.2024.
- Nyholm, I., Haveri, A., Majoinen, K. & Pekola-Sjöblom, M. (2017). *Tulevaisuuden kunta*. Suomen Kuntaliiton julkaisuja, Acta 264. Helsinki: Kuntatalon paino.
- Nyholm, I., Stenvall, J., Airaksinen, J., Pekola, E., Haveri, A., Af Ursin, K. & Tiuhonen, S. (2016). *Julkinen hallinto Suomessa*. Tietosanoma: Helsinki.
- Paananen, H., Haveri, A. & Airaksinen, J. (2014). Kunta elinvoiman johtajana. Acta nro, 255. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Pirkanmaan hyvinvointialue (2023). Aluehallitus 14.2.2023. § 39 Pirkanmaan hyvinvointialueen strategian toimeenpano-ohjelma 2023– 2025. Haettu osoitteesta [https://pirha.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Aluehallitus/Kokous_1422023/Pirkanmaan_hyvinvointialueen_strategian_\(4125\)](https://pirha.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Aluehallitus/Kokous_1422023/Pirkanmaan_hyvinvointialueen_strategian_(4125)) 14.11.2023.

- Pirkanmaan hyvinvointialue (2023). Aluehallitus 20.2.2023. § 43 Pirkanmaan kuntien, hyvinvointialueen ja maakunnan liiton puitesopimus yhteistyörakenteiden ja toimintatapojen periaatteeksi. Haettu osoitteesta [https://pirha.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Aluehallitus/Kokous_2022023/Pirkanmaan_kuntien_hyvinvointialueen_ja_\(4649\)](https://pirha.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Aluehallitus/Kokous_2022023/Pirkanmaan_kuntien_hyvinvointialueen_ja_(4649)) 3.2.2024.
- Pirkanmaan hyvinvointialue (2023). Pirkanmaan hyvinvointialueen hallintosääntö, voimassa 1.8.2023 alkaen. Haettu osoitteesta <https://www.pirha.fi/documents/d/guest/hallintosaanto-voimassa-1-8-2023> 31.10.2023.
- Pirkanmaan hyvinvointialue (2023). Aluevaltuusto 14.8.2023. § 69 Palveluverkon kehittämisen periaatteet. Haettu osoitteesta [https://pirha.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Aluevaltuusto/Kokous_1482023/Palveluverkon_kehittamisen_periaatteet\(10190\)](https://pirha.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Aluevaltuusto/Kokous_1482023/Palveluverkon_kehittamisen_periaatteet(10190)) 14.11.2023.
- Pirkanmaan hyvinvointialue (2023). Aluehallitus 21.8.2023. § 206 Pirkanmaan hyvinvointialueen vastaanottopalveluiden sekä työikäisten sosiaalipalveluiden palveluverkkoselvitys jatkovalmistelun pohjaksi. Haettu osoitteesta [https://pirha.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Aluehallitus/Kokous_2182023/Pirkanmaan_hyvinvointialueen_vastainotto\(8893\)](https://pirha.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Aluehallitus/Kokous_2182023/Pirkanmaan_hyvinvointialueen_vastainotto(8893)) 14.11.2023.
- Pollitt, C. & Bouckaert, G. (2017). *Public Management Reform: A Comparative Analysis - Into the Age of Austerity*. Oxford University Press.
- Rannisto, P-H. (2009). Strategian toteuttaminen monimutkaisuuden olosuhteissa. Teoksessa Haveri, A., Majoinen, K. & Jäntti, A. (toim.) *Haastava kuntajohtaminen* (s. 120-130). Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Savitch, H. V. & Vogel, R. K. (toim.) (1996) *Regional Politics: America in a Post-City Age*. Urban Affairs Annual Reviews no. 45. Thousand Oaks, Sage, CA.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2023). Hyvinvointialueet vastaavat sote-palvelujen ja pelastustoimen järjestämisestä. Haettu osoitteesta <https://stm.fi/hyvinvointialueet> 30.1.2024.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2024). Kansallinen terveysindeksi 2019–2021. Haettu osoitteesta <https://thl.fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/sairastavuus-ja-tapaturmat/kansallinen-terveysindeksi> 20.2.2024.
- Tieto käyttöön (2023). Hyvinvointialueiden ja kuntien välinen suhde, johtaminen ja ohjaus (HALKO). Haettu osoitteesta <https://tietokayttoon.fi/-/hyvinvointialueiden-ja-kuntien-valinen-suhde-johtaminen-ja-ohjaus-halko-?fbclid=IwAR1BknP2JhQFfvFBPyLuHEJN1pcLi7WI4cNytErK7ZpJ5XQvTCU2Pkduk>, 31.10.2023.

- Tilastokeskus (2024). Kuntien avainluvut. Haettu osoitteesta <https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2023&active1=SSS&active2=KU508> 14.2.2024.
- Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet (2024). Tilastohaku. Haettu osoitteesta <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/haku> 20.2.2024.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Valtioneuvosto (2019). Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31.
- Valtiovarainministeriö (2019). *Maakunta- ja sote-uudistuksen loppuraportti – Kokemuksia valmistelutyöstä, oppeja sekä johtopäätöksiä*. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2019:40.
- Valtiovarainministeriö (ei julkaisuvuotta). Kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyö. Haettu osoitteesta <https://vm.fi/kuntien-ja-hyvinvointialueiden-yhteistyö> 5.2.2024.
- Vuori, J. (ei julkaisuvuotta). Tapaustutkimus. Teoksessa Vuori, J. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Haettu osoitteesta <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus> 14.2.2024.
- Zechner, M. & Romakkaniemi, M. (2022). Hyvinvointialueet lisäävät tutkimuksen tarvetta ja mahdollisuuksia. *Janus: Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*. Vuosikerta 30, nro 1, s. 1–2. Haettu osoitteesta <https://journal.fi/janus/article/view/115280> 31.10.2023.

LIITTEET

LIITE 1: ALUSTAVA HAASTATTELURUNKO (KAUPUNKI)

Osio 1: Yleistieto

1. Minkälaisissa tehtävissä toimit Mänttä-Vilppulan kaupungissa?
2. Kuinka kauan olet toiminut nykyisessä asemassasi?
3. Miten yhteistyö hyvinvointialueen kanssa näkyy omassa työssäsi?

Osio 2: Toiminta hyvinvointialueen kanssa

1. Millaisia vaikutuksia hyvinvointialueella on ollut kaupungille? Esimerkiksi hallintoon yms.?
2. Miten toiminta hyvinvointialueen kanssa on organisoitu kaupungissa?
3. Millaisena näet kaupungin vaikutusmahdollisuudet hyvinvointialueella?
4. Minkälaisia hyötyjä toiminta hyvinvointialueen kanssa tuo?
5. Millaisia haasteita toiminta hyvinvointialueen kanssa on aiheuttanut?
6. Millaisia mahdollisuuksia ja/tai haasteita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämisvastuun poistuminen on tuonut kaupungille? Esimerkiksi taloudellisesti yms.?

Osio 3: Yhteistyö

1. Miten yhteistyö rakentuu kaupungin ja hyvinvointialueen välillä? Kuka toimintaa ohjaa?
2. Onko mielestäsi yhteistyö riittävän avointa? Miten avoimuus näkyy?
3. Pirkanmaan hyvinvointialueen, kuntien ja Pirkanmaan liiton välinen puitesopimus: Onko sopimus tuttu? Onko sopimuksessa otettu konkreettinen yhteistyö riittävästi huomioon?
4. Millaisia yhteistyörakenteita kaipaisit kaupungin ja hyvinvointialueen välille?
5. Miten kaupunki/hyvinvointialue voi itse parhaiten edistää yhteistyön toteutumista?
6. Mitkä asiat voivat vaikeuttaa kaupungin ja hyvinvointialueen välistä yhteistyötä?
7. Miten vuorovaikutusta kaupungin ja hyvinvointialueen välillä voisi mielestäsi lisätä?
8. Millaisia tavoitteita kaupungilla on yhteistyön suhteen?
9. Kuinka arvokkaaksi koet yhteistyön hyvinvointialueen kanssa?
10. Millaisena koet oman roolisi yhteistyön osapuolena?

Lopuksi

1. Miltä tulevaisuus näyttää toiminnan ja yhteistyön osalta?
2. Mitä kaupunki toivoo yhteistyöltä jatkossa?
3. Vapaa sana, jäikö jotain olennaista kysymättä?

LIITE 2: ALUSTAVA HAASTATTELURUNKO (ASiantuntijat)

Osio 1: Yleistieto

1. Minkälaisissa tehtävissä työskentelet?
2. Kuinka kauan olet toiminut nykyisessä asemassasi?
3. Miten yhteistyö hyvinvointialueen/kunnan kanssa näkyy omassa työssäsi?

Osio 2: Toiminta Mänttä-Vilppulan kaupungin kanssa

1. Miten kunnat vaikuttavat hyvinvointialueen toimintaan?
2. Miten toiminta kaupungin kanssa on organisoitu hyvinvointialueella?
3. Millaisena näet hyvinvointialueen vaikutusmahdollisuudet kunnassa?
4. Minkälaisia hyötyjä toiminta kuntien kanssa tuo?
5. Millaisia haasteita kuntien toiminta on aiheuttanut?
6. Miten hyvinvointialueen ensimmäinen toimintavuosi on onnistunut? Millaisia onnistumisia ja kehityskohtia on nähtävissä?

Osio 3: Yhteistyö

1. Miten yhteistyö rakentuu kaupungin ja hyvinvointialueen välillä? Kuka toimintaa ohjaa?
2. Onko mielestäsi yhteistyö riittävän avointa? Miten avoimuus näkyy?
3. Pirkanmaan hyvinvointialueen, kuntien ja Pirkanmaan liiton välinen puitesopimus: Onko sopimus tuttu? Onko sopimuksessa otettu konkreettinen yhteistyö riittävästi huomioon?
4. Millaisia yhteistyörakenteita kaipaisit kaupungin ja hyvinvointialueen välille?
5. Miten kaupunki/hyvinvointialue voi itse parhaiten edistää yhteistyön toteutumista?
6. Mitkä asiat voivat vaikeuttaa kaupungin ja hyvinvointialueen välistä yhteistyötä?
7. Miten vuorovaikutusta kunnan ja hyvinvointialueen välillä voisi mielestäsi lisätä?
8. Millaisia tavoitteita hyvinvointialueella on yhteistyön suhteen?
9. Kuinka arvokkaaksi koet yhteistyön Mänttä-Vilppulan kaupungin kanssa?
10. Millaisena koet oman roolisi yhteistyön osapuolena?

Lopuksi

1. Miltä tulevaisuus näyttää toiminnan ja yhteistyön osalta?
2. Mitä toivot yhteistyöltä kaupungin kanssa jatkossa?
3. Vapaa sana, jäikö jotain olennaista kysymättä?

LIITE 3: HAASTATTELUT

Haastateltava	Haastattelupäivä ja -paikka	Kesto (minuutteina)
H1		
H2		
H3		
H4		
H5		
H6		
H7		
H8		
H9		